

AKÁCTERMESZTÉS FEJLESZTÉSÉNEK TERMŐHELYI FELTÉTELEI

DR. JÁRÓ ZOLTÁN

Az akác az ország erdőszült területének 19,3%-át (1976. január 1-i aktualizált adat) borítja, ami 270 887 ha. A legnagyobb elterjedésű fafajunk, nagy területe és viszonylag rövid vágáskora folytán erdőgazdálkodásunkban kiemelt szerepet tölt be. Kedvező biológiai és erdőművelési tulajdonságai révén terjedt el, de termőhelyének megválasztása és az erdőfelújítási technológiája a mai ismereteink szerint nem mindig volt kedvező. Az elmúlt két évtizedben ipari használhatósági nehézségek miatt háttérbe szorult. Ezt mutatja a korosztály megoszlása és a sarjállományok emelkedő aránya, mely az összes akácos 64%-a. A sarjállományok aránya ma is növekszik, ami azért is kedvezőtlen, mert a többszöri sarjadztatással fokozottan együtt jár a törzsalak romlás, ami az ipari felhasználhatóságot jelentősen csökkenti. A harmadik, ill. negyedik sarjállományok mageredetűre, illetve főleg a jó termőhelyeken nemesített árboc jellegűre való átalakítása akácosaink értékét ugrásszerűen javítaná.

Az akác korosztály megoszlása (1976. január 1.) ha-ban

Év	1—10	11—20	21—30	31—40	41—50	51—60	61—70	71—80	80 felett	Össz.
Össz.	36 719	89 732	89 865	46 850	6613	762	255	71	30	270 887
%	13,6	33,1	33,2	17,3	2,4	0,3	0,1	—	—	100

A korosztály táblázat mutatja, hogy az akácok telepítése az 1960-as évek közepétől elenyészőre csökkent és az akác állományátalakítás — főleg fenyvesés — nagy mértékben megnőtt. Ez utóbbi az elkövetkező tízéves időszakban még jelentős lesz.

Akácgazdálkodásunk jelentőségét mutatja, hogy 2000-ig 228 770 ha akácot kell felújítanunk, az összesen 84,5%-át.

A legnagyobb feladat a Pestmegyében gazdálkodókra hárul (28 828 ha) a legkismutattja, hogy 2000-ig 228 770 ha akácot kell felújítanunk, az összesen 84,5%-át. A legnagyobb feladat a Pest megyében gazdálkodókra hárul (28 828 ha) a legkisebb Szolnok megyében lesz (2425 ha). Végül az országos adatok szerint a 2000-ig vágásra, ill. felújításra tervezett 633 ezer ha-ból 229 ezer ha az akácos, ami több mint egyharmada (36%) a felújítási területnek.

Az igen nagy feladatot jelentő akácfelújítási területek termőhelyeinek értékelése döntően befolyásolja fafajmegválasztási és erdőszerkezet-átalakítási irányelveinket. Az erdőgazdaságok 1976—1995. évi vágásra besorolt akácosait megyénként értékeltük jó — közepes — gyenge növekedés bontásban. Ez 94 261 ha vágásra besorolt akácot képvisel, ami az erre az időszakra besorolt akácosok 43%-a. A 94 ezer ha akácusból 35,8% jó, 54,2% közepes és 10%-a gyenge növekedésű. Meg kell jegyezni, hogy a közepes növekedésű akácosok

mintegy harmada (kb. 18 ezer ha) már az ökonómiai küszöb határán van és célszerű lehet a szerkezetátalakítás, de feltétlenül el kell kerülni az ismételt sarjadztatásukat. Rendkívül tanulságos a két kifejezetten akáctermesztés bázisú Bács-Kiskun és Szabolcs-Szatmár megye vágásra besorolt állományainak növekedés szerinti besorolása:

	Összes ha	Jó	Közepes	Gyenge
Bács-Kiskun megye	12 530	11,4	62,3	26,3
Szabolcs-Szatmár megye	8 766	51,1	46,4	2,5

Bács-Kiskun megyében, amellet, hogy a legnagyobb feladatot kell megoldani, a szerkezetátalakítás és sarjadztatás csökkentésére is igen nagy figyelmet kell fordítani. Ezzel szemben Szabolcs-Szatmárban a minőségjavítást kell szem előtt tartani és szerkezetátalakításra legfeljebb elenyésző mértékben kell törekedni. Meg kell még említeni a *Fomes*-veszély miatt Somogy megyét, ahol a 6848 ha akácusból 59,0% jó, 39,3% közepes és csak 1,7% gyenge növekedésű. Ez is mutatja, hogy a *Fomes*-fertőzött területeken a fenyvesek helyett jelentős mértékben választhatunk akác célállományt. Zala megyében is a legelterjedtebb fafaj az akác: 17,6%, és ezek az állományok kiváló növekedésükkel tűnnek ki. A 20 év alatt vágásra tervezett állományok (2452 ha) 89,1%-a jó és csak 0,3%-a gyenge növekedésű.

Az akácok növekedés szerinti megoszlásának, a nemesített akáccal történő erdősítés lehetőségének és az egyre nagyobb mértékben fellépő *Fomes annosus* kártétel ismeretében, továbbá az akác ipari hasznosíthatóságának megoldása alapján felülvizsgáltuk az akác termőhelyi igényét. Az eddig kevésbé figyelembe vett dunántúli és északi-középhegységi akácok termőhelyfeltárása azt mutatja, hogy a gyertyános-tölgyes klímájú termőhelyeken kiváló növekedésűek az állományok, ami érthető, mert amerikai őshonos termőhelyei is nagy páratartalmúak. A termőhelyigény vizsgálatok alapján javasoljuk az akácot választható célállományként a gyertyános-tölgyes klímában 14 újabb termőhelytípus változaton, elsősorban a homokos talajokon. Ezek a termőhelyeken az akác biztosan jó növekedésű lesz. Természetesen érvényes az általános irányelv, hogy a „jó” növekedést biztosító termőhelyeken álló gyertyános-kocsányos és kocsánytalan tölgyeseket fenn kell tartani és szerkezetátalakítása semmilyen fafajjal sem engedhető meg. Elsősorban a *Fomes*-veszély megelőzése érdekében a kocsánytalan tölgyes, ill. cseres klímában újabb öt termőhelytípus változatra, az erdőssztyepp klímában is újabb öt termőhelytípus változaton célszerű a célállomány választási lehetőséget akáccal bővíteni. Ezek a termőhelyeken jó közepes növekedésűek lehetnek az akácok, tehát mai ismereteink szerint gazdasági erdők lesznek.

A javaslatunk elfogadása után az akác célállomány választási lehetőség nagyon bővül, de a sarjadztatási megkötést fenn kell tartani. Az akác sarjadztatás egyszerű és eredményes felújítási mód, de a harmadik sarjtól kezdve a magassági növekedés és a fatömeghozam csak némileg csökken, de minősége meg nem engedhető mértékben romlik még a jó és közepes növekedést biztosító termőhelyeken is. Ahol iparifa, főleg fűrészelésre alkalmas, rönk termelése a cél, már pedig a jó termőhelyeken csak ez lehet, ott a többszörösen térgörbe fák természetesen nem felel meg a termőhely potenciális termőképességének. A sok közül példaként emlíünk egy somogyi 28 éves 310 m³ élőfakészletű sarj akácost, amelyben valamennyi törzs térgörbe és a becslések szerint a fűrészeltető fakihozatal nem éri el a 11%-ot, ami az országos rönkkihozatalnál is kisebb. A jó és közepes növekedést biztosító termőhelyeken szerkezetátalakításnak kell tekin-

teni a sarj akácok mageredetűvé váltását. Külön ki kell emelni a nemesített, árbc jellegű akácossá való átalakítást, mert ezek jövő sarjadztatásánál törzsalak romlással nem kell számolnunk, mivel az árbc jelleg genetikailag állandó tulajdonság, amit az árbc jellegű törzsállományok sarj volta bizonyít.

Összefoglalva, vizsgálataink eredményeként javasoljuk „Az egyes termőhelytípusokon alkalmazható célállományok és azok várható növekedése” irányelveket a VI. ötéves tervben a megadott termőhelytípus-változatokon az akác célállománnyal kiegészíteni. A jó és jó közepes növekedésű sarj akácok árbc jellegű mag akácokká való átalakításának többletköltségét, mint minőség-növekedést jelentő szerkezetátalakítást az erdőfelújítási egységárban célszerű érvényesíteni.

634.0.31

A FAHASZNÁLAT FEJLESZTÉSÉNEK IDŐSZERŰ FELADATAI

DR. KÁLDY JÓZSEF

A fahasználat fejlesztése az erdőgazdaságban változatlanul a szakmai érdeklődés középpontjában áll. A tudományos-technikai forradalom eredményeinek a fahasználatban való hasznosításának útja még nem kristályosodott ki teljesen. Mivel a külföldi eredmények kevésbé alkalmazhatók hazánkban, mert sok az eltérő tényező: fafaj, terepviszonyok, dolgozók szakképzettsége vonatkozásában stb. így a jelenlegi helyzetre inkább az útkeresés a jellemző. Igazgatási és tudományos szervek nem adtak kellő időben, kutatással megalapozott iránymutatást, így az új technika megválasztásában és alkalmazásában sok az egyéni elképzelés. Még mindig általában a műveletgépesítési szemlélet érvényesül, kevés a jó példa a folyamatgépesítésre, munkarendszerek alkalmazására.

Az új technika és technológia alkalmazása vonatkozásában vannak olyan kérdések, amelyekben egyetértés van a szakemberek között, de vannak még — nem kis mennyiségben — vitatott problémák is. Így egyetértés van abban,

- hogy a műveletgépesítésről át kell térni a folyamatgépesítésre,
- hogy a munkafolyamaton belül a legmunkaigényesebb műveleteket kell első-sorban gépesíteni,
- hogy aprítéktermelési munkarendszert kell alkalmazni, mind a teljesfa, mind koronarészek vonatkozásában,
- hogy megfelelő felkészültségi szakembereket kell képezni szakmunkástól—mérnökig a technológia irányítására,
- hogy KGST-gépekkel kell alapvetően megoldani a munkarendszerek gépekkel való ellátását,
- hogy korszerű karbantartó és javítóbázisok nélkül nincs üzembiztonság és így tovább.

Megnyitó előadás a márciusi Erdészeti és Faipari Tudományos Ulésszak fakitermelési szekciójában